

Zagrożenia i pozytywna rola uprzedzeń w procesie poznania według Gadamera

Autor tekstu: **Paweł Bielawski**

Ze słowem *przesąd* zwykle wiążą się negatywne konotacje. Są one postrzegane jako coś, co ogranicza nasze rozumienie. Hans-Georg Gadamer (ur. 11 lutego 1900 w Marburgu, zm. 13 marca 2002 w Heidelbergu), światowej sławy niemiecki filozof, humanista, historyk filozofii, filolog i współtwórca XX-wiecznej hermeneutyki filozoficznej miał nieco inne zdanie. Przesady mogą nieść zagrożenia, ale mają też i pozytywną funkcję. Gadamer, w swoim głównym dziele — *Prawda i Metoda*, zawarł zasady swojej hermeneutyki filozoficznej.

Hermeneutyka Hansa-Georga Gadamera jest rozwinięciem metody jego nauczyciela — Martina Heideggera. Bazując na filozofii swojego mentora, autor *Prawdy i Metody* wprowadza pojęcie *kręgu hermeneutycznego*: „Kto chce zrozumieć jakiś tekst, dokonuje zawsze pewnego projektu. Kreśli sobie pewien sens całości, gdy tylko w tekście zaznaczy się jakiś pierwszy sens. Ten zaś ujawni się tylko dlatego, że tekst ów czytany jest przy pewnych oczekiwaniach. Na wypracowaniu takiego przedprojektu, ciągle rewidowanego przez to, co się przy dalszym wnikaniu w sens okazuje, polega rozumienie rzeczy tam zawartych.” [1].

Czym jest więc rozumienie według Gadamera? Jest to tworzenie kolejnych, coraz lepszych projektów i ciągle ich rewidowanie — wstępne pojęcia zastępowane są bardziej adekwatnymi — to właśnie istota hermeneutycznego kręgu. Rozumienie nie polega na oderwanym od rzeczywistości rozmyślaniu, tylko na aktywnym doświadczaniu i *przeżyciu*, które według Gadamera jest dynamiczne i ciągle wskazuje nowe perspektywy. Najważniejsze jest to, by zrozumieć co się składa na rozumienie, którego jednym z najważniejszych składników są przesady.

Autor *Prawdy i metody* zwraca uwagę na to, że w czasie renesansu, największym pragnieniem było wyzwolenie rozumu spod władzy przesądu i zabobonu. Ale tego nie da się zrobić — nie powinniśmy próbować przewyższać naszych uprzedzeń, gdyż każdy człowiek jest produktem pewnej tradycji i historii — „nie dzieje należą do nas, lecz my do nich” [2].

Nie możemy wyjść poza naszą tradycję — jedyne co możemy, to ją zrozumieć. Nasze przesady nie są przeszkodą, ale wręcz warunkiem wszelkiego rozumienia. Uprzedzenia są pewnymi fikcjami, ale są to fikcje, które konstytuują naszą rzeczywistość. Jeśli by się je wszystkie usunęło, to w ogóle nie mogłoby być mowy o rzeczywistości, gdyż nie miałaby ona na czym się opierać. Przesady są samym fundamentem naszego świata. Stąd u Gadamera *przesąd* należy rozumieć jako *przedsąd* (*pre-judgement* zamiast *prejudice*) — ten termin zdecydowanie lepiej oddaje, to co filozof chce wyrazić.

Jakie możliwe są zagrożenia wypływające z uprzedzeń? Jedno z nich to z pewnością pośpieszne sądy w postaci stereotypów. Znacznie wygodniejsze jest po prostu przejęcie opinii na dany temat, przez co nie trzeba podejmować własnego wysiłku. W oświeceniu, krytyka uprzedzeń dotyczyła zwłaszcza religijnej tradycji chrześcijaństwa i ogólnie przyjętej wykładni Biblii. Dogmatyczne przyjmowanie treści, nie kierując się własnym rozsądkiem, ogranicza naszą wolność i uniemożliwia dotarcie do prawdy. Bez zmysłu krytycznego, nie można trzeźwo spoglądać i racjonalnie oceniać. Dopiero uwolnienie własnego rozumu ze szkodliwych uprzedzeń i uwzględnienie innych punktów widzenia umożliwia autentyczne poznanie i rozumienie.

Gadamer miał jednak nieco inne podejście. Według niego, każda interpretacja bazuje na przesądach. Gdyby nie przedsady, nie moglibyśmy przecież cokolwiek zrozumieć. Każda interpretacja jest zdeterminowana przez określony społeczno-kulturowy i historyczny kontekst.

Charakterystyczne dla gadamerowskiej hermeneutyki jest rehabilitacja autorytetu. W przeciwieństwie do oświecenia, które jest całkowicie uprzedzone do autorytetów, autor *Prawdy i Metody* podkreśla jego pozytywną rolę. Należy zaznaczyć, że według Gadamera, uznanie autorytetu nie polega na ślepych słuchaniu rozkazów „w akcie poddania i abdykacji rozumu” [3], tylko na jego poznaniu i uznaniu. Nie istnieje człowiek, który na wszystkim się zna. Autorytetem może się dla nas stać ktoś, kto przewyższa nas wiedzą w danej dziedzinie — jest przewodnikiem.

Tradycja jest również inaczej pojmowana. „Romantyzmowi zawdzięczamy tę korektę oświecenia, że mianowicie poza racjami rozumowymi także tradycja zachowuje swe prawa i w szerokiej mierze określa nasze wytwory i zachowania” [4]. Oświecenie traktowało tradycję jako przeszkodę, hamującą postęp. Jest to błędne ujęcie, chociażby z tego powodu, że tradycja daje nam tożsamość. Rodzimy się w danej tradycji, tkwimy wewnątrz niej, jesteśmy w stanie myśleć tylko

w jej ramach. To właśnie tradycja daje człowiekowi możliwość odniesienia się do własnej przeszłości.

Jedną z konsekwencji gadamerowskiej rehabilitacji uprzedzeń jest pozytywne odnoszenie się do autorytetu i tradycji, uznanych jako prawomocne źródła wiedzy. Niektórzy, tak jak Jürgen Habermas zarzucają Gadamerowi światopoglądowy konserwatyzm, który utrudnia możliwość obiektywnej krytyki społecznej i ewentualnej przemiany. Gadamer zapewne odpowiedziałby, że chodzi mu jedynie o zachowanie proporcji w krytyce autorytetu i tradycji, którą oświecenie trochę nadużyło.

Bibliografia

H. G. Gadamer, *Prawda i Metoda*, PWN, Warszawa 2007

Przypisy:

[1] H. G. Gadamer, *Prawda i Metoda*, PWN, Warszawa 2007, str. 369

[2] Tamże, str. 381

[3] H. G. Gadamer, *Prawda i Metoda*, PWN, Warszawa 2007, str. 385

[4] Tamże, str. 387

Paweł Bielawski

Student III roku filozofii w SWPS.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 17-04-2010 Ostatnia zmiana: 18-04-2010)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,7257) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,7257>)

Contents Copyright © 2000-2010 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2010 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej,

w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl